

Beslut

efter kvalitetsgranskning av
undervisningen i källkritiskt förhållningssätt
– fokus gymnasieskolan
vid Jämtlands Gymnasium Åre, enhet 2
med huvudman Jämtlands Gymnasieförbund

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 § skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Jämtlands Gymnasium Åre, enhet 2 avseende verksamhetens kvalitet inom undervisningen i källkritiskt förhållningssätt – fokus gymnasieskolan. Syftet med denna kvalitetsgranskning är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning i källkritiskt förhållningssätt till digitala och andra källor, med fokus på gymnasieskolan. I granskningen omfattar begreppet källkritiskt förhållningssätt både källkritik, källtillit och informationssökning. Granskningen syftar till att besvara frågan:

I vilken utsträckning främjar undervisningen elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda såväl digitala som andra källor?

Kvalitetsgranskningen omfattar 30 gymnasieskolor hos både offentliga och enskilda huvudmän. Urvalet omfattar en variation av skolor avseende geografisk spridning och storlek. Granskningen har genomförts av undervisningen i år 1 och 2 vid både yrkesprogram och högskoleförberedande program i ämnena engelska, historia, naturkunskap (alternativt biologi, fysik, kemi), religionskunskap, samhällskunskap och svenska/svenska som andraspråk. Vid sidan av beslut till de granskade skolenheterna kommer även en övergripande rapport publiceras våren 2024.

Granskningen genomfördes oktober 2023 av utredarna Johan Hieronymus och Kaiwan Adl Zarabi.

Läsanvisning

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen tagit fram i granskningen inom det granskade området vilket beskrivs i bilaga 1. I denna bilaga finns också beskrivet hur granskningen har genomförts. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 2. På varje område bedöms om verksamheten uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning. Om en verksamhet bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas och visar på inom vilka punkter. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs också av skolan. Om en verksamhet bedöms uppfylla kriterierna i hög utsträckning begär inte Skolinspektionen motsvarande redovisning men kan lämna framåtsyftande kommentarer.

Fakta om verksamheten

Jämtlandsgymnasium, Åre 2 är en gymnasieskola i Åre kommun. Huvudmannen är Jämtlands Gymnasieförbund. På skolan ges utbildning inom Fordons- och trans-

portprogrammet med inriktning snöfordon och personbil, Hotell- och turismprogrammet, Restaurang- och livsmedelsprogrammet samt Introduktionsprogrammet. Sammanlagt går det 103 elever på skolan.

Beslut:

Undervisning för att främja elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda digitala och andra källor

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Jämtlands Gymnasium Åre, enhet 2 i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer följande: Undervisningen främjar elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda digitala som andra källor i låg utsträckning.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande delar:

- Rektorn och lärarna behöver inleda ett samarbete för att skapa en gemensam och övergripande strategi för hur undervisningen i källkritiskt förhållningssätt ska bedrivas och hållas uppdaterad.
- Lärarna behöver utveckla den praktiska undervisningen i sökning och granskning av information inhämtad från olika sorters källor.
- Lärarna behöver utveckla sin stöttning och återkoppling i fråga om elevernas källkritiska val och förhållningssätt.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast 2024-05-08 redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 3) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till dokument.goteborg@skolinspektionen.se. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2022:8458) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar.

Undervisning för att främja elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda digitala och andra källor

Kvalitetsgranskningen syftar till att granska i vilken utsträckning undervisningen främjar elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda såväl digitala som andra källor.

Det innefattar en granskning av hur lärarna arbetar för att utveckla och anpassa undervisningen till en föränderlig samhälls- och teknikutveckling samt till elevernas vardag. Samarbetet mellan lärare och skolbibliotekens personal har en viktig roll att fylla i det.

Granskningen innefattar också om ett källkritiskt förhållningssätt och metod ständigt är levande/närvarande i undervisningen genom både teoretiska resonemang och praktiska exempel. Detta innefattar prövningar av trovärdighet och relevans av både information och olika källor. Det gäller såväl text som bild, rörlig bild och ljud samt de plattformar som eleverna använder sig av.

Till sist innefattar granskningen hur eleverna får möjlighet att omsätta, utveckla och befästa sina källkritiska förmågor och förhållningssätt samt hur lärarna leder och stöttar elevernas utveckling av källkritiska förmågor.

Skolinspektionen bedömer följande: Undervisningen främjar i låg utsträckning elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda digitala som andra källor.

Granskningen visar att lärarna inte arbetar för att hålla undervisningen i källkritiskt förhållningssätt uppdaterad samt att de inte följer med i den tekniska utvecklingen. Det framkommer också att lärarna inte arbetar gemensamt eller koordinerat med frågor som rör hur ett källkritiskt förhållningssätt implementeras i utbildningen. Vidare framkommer att ett källkritiskt förhållningssätt inte genomsyrar undervisningen och att teoretiska resonemang eller praktiska exempel om hur information och olika sorters källor kan granskas och värderas sällan inkluderas i undervisningen. Granskningen visar också att undervisningen om informationssökning i olika sorters källor sker i begränsad omfattning även om det förekommer diskussioner om hur utfallet av sökningar påverkas och styrs av algoritmer. Avslutningsvis

visar även granskningen att de uppgifter som innefattar att eleverna förväntas tillämpa ett källkritiskt förhållningssätt ofta är av enklare natur samt att eleverna endast i låg utsträckning ges aktivt stöd och stödstrukturer på vägen mot att utveckla sina källkritiska ställningstaganden. Till sist framkommer det också att den återkoppling som lärarna ger eleverna utifrån hur de valt att tillämpa ett källkritiskt förhållningssätt inte alltid upplevs som givande av eleverna själva.

Samarbete för att utveckla undervisningen inom källkritiskt förhållningssätt

I granskningen framkommer det att lärarna inte samarbetar för att hålla undervisningen i källkritiskt förhållningssätt uppdaterad samt att de inte följer med i den tekniska utvecklingen. Det framkommer också att lärarna inte arbetar gemensamt eller koordinerat med frågor som rör hur källkritiskt förhållningssätt implementeras i utbildningen.

Utveckling av undervisningen i källkritiskt förhållningssätt

Granskningen visar att lärarna inte arbetar för att hålla undervisningen i källkritiskt förhållningssätt uppdaterad samt att de inte följer med i den tekniska utvecklingen. Lärarna och rektorn berättar att man på skolan gemensamt diskuterat hur man kan arbeta för att motverka fusk via ChatGPT och AI men att det utöver detta inte finns några gemensamma arbetssätt eller rutiner för att säkerställa att undervisningen i källkritik är uppdaterad eller följer med i den tekniska utvecklingen. Vidare framkommer det också från lärarintervjuerna att flera av skolans lärare uttrycker en osäkerhet över sin egen insyn i elevernas digitala världar medan andra, som har barn i samma eller liknande ålder som eleverna, säger sig ha viss insyn. Någon lärare uttrycker att hen tror att eleverna lätt kan bli lurade av allt som finns på nätet men att detta är något som är svårt för hen att förhålla sig till eftersom hen inte har någon insyn i vad som cirkulerar på elevernas plattformar. Läraren sammanfattar med att uttrycka en önskan om att bättre känna till elevernas plattformar och inte, som i dagsläget, luta sig mot traditionella mediakanaler som exempelvis DN. Elevernas uppfattning är att lärarnas insyn i deras digitala världar varierar mellan lärare.

Lärarna säger sig inte fått någon hjälp eller haft några insatser kring sådant som informationssökning. Däremot berättar de att det finns en person anställd inom regionen som har ansvar för frågor som rör exempelvis informationssökning. Att lärarna inte fått någon stöttning för att utveckla undervisningen om informationssökning bekräftas av rektorn som också konstaterar att lärarna kan behöva fortbildning och stöttning i informationssökning, och algoritmer.

Samarbete i frågor som rör källkritiskt förhållningssätt

Granskningen visar att lärarna inte arbetar gemensamt eller koordinerat med frågor som rör källkritiskt förhållningssätt i utbildningen. Av lärar- och rektorsintervjuerna framkommer att det inte finns något gemensamt eller koordinerat sätt att arbeta med källkritik utan att detta betraktas som ett individuellt läraransvar. Enligt rektorn är detta eventuellt något man som lärare kan diskutera i sitt lärarlag. Det framkommer också att skolan inte har tillgång till varken skolbibliotek eller skolbibliotekarie men att det däremot finns en person på kommunens bibliotek som fungerar som skolans utsedda kontakt. Enligt lärarna bistår denna person dem i utlåningen av böcker. Rektorn uttrycker att det inte finns något samarbete med biblioteket i frågor som rör källkritik. Lärarna och rektorn berättar vidare att de har tillgång till en IT-pedagog och att denna även vid tillfälle lägger ut visst material, till exempel material relaterat till artificiell intelligens. Det framkommer också att lärarna tror att denna IT-pedagog skulle kunna hjälpa dem ytterligare i frågor som rör källkritik.

Källkritiken är ständigt närvarande i undervisningen och involverar olika källor och uttryckssätt

I granskningen framkommer att lärarna endast i liten utsträckning lägger upp sin undervisning på ett sådant sätt att ett källkritiskt förhållningssätt ständigt kan sägas vara närvarande. Vidare framkommer det att lärarna i liten utsträckning väljer att undervisa om teoretiska resonemang eller visa praktiskt hur information och olika sorters källor kan granskas och värderas. Avslutningsvis visar också granskningen att lärarna bara i begränsad omfattning undervisar om informationssökning i olika sorters källor, även om det enligt lärarna förekommer diskussioner om hur utfallet av sökningar påverkas och styrs av algoritmer.

Källkritiskt förhållningssätt i undervisningen

Granskningen visar att lärarna endast i liten utsträckning lägger upp sin undervisning på ett sådant sätt att ett källkritiskt förhållningssätt kan sägas vara ständigt närvarande. Både läraren i svenska och läraren i samhällskunskap uttrycker att kurserna är korta och att det därmed finns lite tid till utvecklande källkritiska uppgifter. Lärarna är också eniga om att eleverna som läser yrkesprogram inte är lika intresserade av varken de gymnasiegemensamma ämnena eller källkritik och att de, för att fånga deras intresse, därför måste fånga upp det källkritiska arbetet i samband med en exempelvis en spontan diskussion i klassrummet alternativt en TikTok-video som intresserat eller fångat dem. Att eleverna inte upplever arbetet med källkritik som särskilt intressant, bekräftas också av eleverna. Någon lärare säger också att det är svårt för hen att fånga elevernas intresse eftersom hen använder andra källor än sina elever. En lärare uttrycker att det är en sak att föra en diskussion med

eleverna om källkritik och en helt annan, mycket svårare uppgift, att få eleverna att själva vilja och kunna självständigt reflektera källkritiskt. En lärare nämner också att även om kontroversiella ämnen kan locka till diskussion och öppnar upp för arbete kring källkritiska aspekter, kan andra ämnen upplevas för känslomässigt engagerande för vissa av skolans elever, till exempel frågan om samer och mark. Eleverna ger några exempel på uppgifter i undervisningen där de fått reflektera källkritiskt varav en uppgift gällde porträtteringen av Hitler före och i inledningen av kriget. En lärare tar också upp att diskussioner i klassrummet kan leda till att källkritiska aspekter, som eventuellt inte ingick i uppgiften, ändå kan komma att belysas i undervisningen.

Prövningar av trovärdighet och relevans

Granskningen visar att undervisningen i liten utsträckning innehåller teoretiska resonemang eller praktiska exempel om hur information och olika källor kan granskas och värderas. Lärarna säger att de inte använder sig av särskilt många källkritiska begrepp i sin undervisning. En lärare säger att i de i engelska kan komma in på prövning och trovärdighet i samband med att de läser olika typer av texter men att resonerar om det mer djuplodande. En lärare berättar att eleverna ofta upplever själva granskningen som svår. En lärare lägger till att man skulle kunna låta eleverna granska andra sorters källor än de som läraren valt ut. . Eleverna kan ge några exempel på tillfällen i undervisningen de fått arbeta med att pröva trovärdighet och relevans samtidigt som en del av dem säger att mycket av hantverket med att arbeta källkritiskt rör kunskaper de antingen införskaffat i tidigare skolstadier eller sådant de lärt sig utanför undervisningen. Det gäller till exempel hur man gör ett bildsök, som några elever vet hur man gör men inte lärt sig genom skolan. Rektorn säger att hen upplever att lärarna behöver öva eleverna mer i granskning och värdering.

Informationssökning i olika källor

Granskningen visar att lärarna bara i begränsad omfattning undervisar om informationssökning i olika sorters källor, även om det förekommer diskussioner om hur utfallet av sökningar påverkas och styrs av algoritmer. Enligt lärarna behöver eleverna utveckla sin förmåga till att kunna söka och sälla information. Lärarna säger vidare att de tenderar till att antingen styra eleverna till att använda sig av läroboken eller att på förhand ge dem källorna. Någon lärare lägger dock till att även om hen också ger eleverna källor så kan eleverna söka ytterligare källmaterial. Alla lärarna säger att undervisningen i flera olika ämnen kommer innehålla diskussioner kring algoritmer och dess påverkan på sökmotorers resultat och placering, men att undervisningen ännu inte tagit upp det. Eleverna säger sig vara medvetna om hur algoritmer påverkar sökningar och i förlängningen deras världsbild men säger samtidigt att detta är något de lärt sig i tidigare stadier. Eleverna berättar också att de inte jobbat med källor som bild, ljud, video eller multimodala. Däremot säger en

samhällskunskapslärare att när hen undervisar om propaganda även tagit upp sådana källor. Eleverna säger vidare att lärarna inte visat dem hur man snabbt kan söka efter nyckelord i ett dokument men att det inte heller finns ett behov av detta eftersom lärarna inte brukar ge dem så mycket information, vilket delvis bekräftas av några lärare när de säger att de tenderar till att antingen ge eleverna källorna på förhand eller begränsa dem till läroboken. Eleverna berättar också att de vet hur ett register i en bok fungerar men att de däremot inte introducerats till databaser, vilket även lärarna bekräftar. Lärarna uppger även att undervisningen om databaser kommer först i år 3 och då endast för de elever som väljer Svenska 3, vilka i sig är få till antalet. Rektorn å sin sida säger att hen tror att lärarna stöttar eleverna i deras sökningar men att de inte undervisar eleverna så mycket i hur man kan eller bör göra för att söka effektivt och att detta är något som behöver prioriteras.

Lärarna ger eleverna stöttning i användningen av det källkritiska förhållningssättet

I granskningen framkommer att de uppgifter som innefattar att eleverna ska tillämpa ett källkritiskt förhållningssätt ofta är av enklare natur. Vidare framkommer det att eleverna endast i begränsad utsträckning ges aktivt stöd och stödstrukturer för att utveckla sina källkritiska ställningstaganden. Avslutningsvis framkommer det också att den återkoppling som eleverna får gällande hur de valt att tillämpa ett källkritiskt förhållningssätt inte alltid upplevs som givande av eleverna.

Källkritiskt förhållningssätt i elevernas uppgifter

Granskningen visar att även om det i undervisningen finns uppgifter som innefattar att eleverna ska tillämpa ett källkritiskt förhållningssätt är dessa uppgifter ofta av enklare natur. Lärarna säger till en början att källkritiska övervägande ligger inbakat i flera av ämnenas uppgifter och ger som exempel samhälls- och naturkunskapen där eleverna förväntas kunna leta fram fakta och resonera kring dess trovärdighet. Eleverna säger att lärarna tar upp frågor om källor och källkritik lite grann överallt. Samtidigt säger både svensk- och samhällskunskapsläraren att nivån på uppgifterna i vissa fall är förhållandevis låg. Enligt lärarna behöver mer och mer tid måste läggas på baskunskaper i kritiskt tänkande snarare än att stegra svårigheten i uppgifterna alternativt ingående adressera fenomen som falska respektive partiska nyheter, desinformation och manipulativa strategier på internet.

Aktivt stöd och stödstrukturer för att agera källkritiskt

Granskningen visar att eleverna i låg grad får ett aktivt stöd och stödstrukturer för att utveckla sina källkritiska ställningstaganden. En lärare uttrycker att hen kan lära eleverna hur man söker men att det samtidigt inte utgör en stor del av hens undervisning. En annan säger att hen kan hjälpa eleverna med sökord. En tredje nämner

frågorna "varför" och "hur" som exempel på stöttande frågor hen lär eleverna för att underlätta arbetet med att förhålla sig källkritisk. En annan säger att hen betraktar uppgiftens frågeställningar och instruktioner som stöd samt att hen alltid använder sig av fyra specifika frågor för att stötta och hjälpa eleverna i deras källkritiska arbete, "vem", "vad", "när" och "var det publicerat?". Samma lärare säger också att hen upplever att eleverna är i behov av mycket stöd. Eleverna å sin sida säger att de i sina uppgifter kan åläggas både att söka information, källhänvisa och att vara källkritiska och detta samtidigt som de inte upplever att lärarna hjälper dem i hur det ska göras. Eleverna uttrycker att lärarna förutsätter att de redan vet hur man arbetar källkritiskt och att de därför inte stöttar dem. Även en av lärarna uttrycker att källkritik tas för givet men kanske inte borde göra det. Eleverna fortsätter med att säga att förutom de olika begreppen de lärt sig som tid, tendens, äkt-het och beroende, får de inte några andra instruktioner än att de ska tänka på att vara källkritiska. Eleverna uttrycker också en önskan om att lärarna ska visa och stötta dem i hur de ska göra när de söker och granskar. Även en av lärarna säger att hen behöver jobba mer med eleverna kring hur man kan reflektera och tänka källkritiskt. Rektorn säger att lärarna på skolan är närvarande och pratar med eleverna men att hen inte känner till hur de stöttar förutom att hen förutsätter att de kontrollerar elevernas texter efter plagiat.

Återkoppling kring källkritiska ställningstaganden

Av granskningen framgår att eleverna får viss återkoppling från lärarna om hur de använder sig av det källkritiska förhållningssättet men att detta inte alltid upplevs som givande av eleverna. En annan lärare säger att hen tittar på elevernas val av källor i samband med inlämningar och att hen också vid tillfälle kan resonera om någon elevs enskilda val i helklass. En tredje lärare säger att i hens kurs, eftersom de inte har skriftliga inlämningar som kräver källor, sker återkopplingen primärt genom frågor och ifrågasättande i samtal vilket enligt läraren lett till progression hos eleverna. En elev säger att hen inte upplever att lärarna återkopplar till dem kring deras val av källor.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn och lärarna behöver inleda ett samarbete för att skapa en gemensam och övergripande strategi för hur undervisningen i källkritiskt förhållningssätt ska bedrivas och hållas uppdaterad.

Granskningen visar att det saknas samarbete på skolenheten för att gemensamt diskutera frågor kring undervisning om källkritik i tider av snabb teknisk utveckling.

Det saknas ett gemensamt sätt att arbeta med källkritik och detta betraktas som ett individuellt läraransvar vilket gör att det finns risk att lärarna utvecklar egna praktiker och tillvägagångssätt istället för att ha möjlighet att fördjupa och utveckla undervisningen i källkritiskt förhållningssätt. Det framgår även att det saknas samarbete med till exempel skolbibliotekarie och IT-pedagog trots att sådana kompetenser skulle kunna bidra ytterligare till att utveckla undervisningen.

Skolinspektionen rekommenderar därför lärarna och rektorn att samarbeta kring hur undervisningen i källkritiskt förhållningssätt ska bedrivas. En startpunkt kan vara att kartlägga, och på så vis synliggöra, det arbete som genomförs och inom vilken del av elevernas utbildning detta sker. Utifrån kartläggningen kan lärarna och rektorn gemensamt formulera hur undervisningen, både i olika ämnen och genom samarbeten mellan olika ämnen, kan öka möjligheterna för alla elever att utveckla ett källkritiskt förhållningssätt. Sådana diskussioner kan med fördel också omfatta den tekniska utvecklingen och vilket behov av kompetensutveckling lärare har. I detta arbete kan med fördel IT-pedagog och bibliotekarie involveras.

- Lärarna behöver utveckla den praktiska undervisningen i sökning och granskning av information inhämtad från olika sorters källor.

Granskningen visar att lärarna i liten utsträckning visar eleverna hur information och olika sorters källor praktiskt granskas och värderas. Detta är något som lärarna antingen förutsätter att eleverna antingen redan kan, eller är något som eleverna inte har intresse för eller förmåga att självständigt kunna genomföra.

Skolinspektionen rekommenderar lärarna att ge eleverna mer praktisk undervisning och handledning i hantverket att själva söka, sälla och granska den information olika sorters källor förmedlar. Lärarna behöver både visa konkret och resonera med eleverna om hur de kan gå tillväga och också utforma fler uppgifter där dessa förmågor provas. Uppgifterna behöver utformas så att svårighetsgraden ökar och berör områden och utgår från källor som intresserar eleverna och som de också möter i sin vardag.

- Lärarna behöver utveckla sin stöttning och återkoppling i fråga om elevernas källkritiska val och förhållningssätt.

Granskningen visar att det finns elever som upplever att lärarna inte stöttar dem tillräckligt i deras arbete samt återkopplar till dem kring deras val av källor. Även lärarna ger uttryck för att stödstrukturer och återkoppling bör utvecklas.

Skolinspektionen rekommenderar lärarna att ge eleverna tillgång till stödstrukturer och lathundar att använda i arbetet med att söka och granska olika källor. Detta bi-

drar inte bara med att ge eleverna en röd tråd att förhålla sig till, det ger också såväl lärare som elev en guide att hänga upp såväl stöttning som reflekterande återkoppling på.

På Skolinspektionens vägnar

X Maria Larsson

Beslutsfattare

Signerat av: Maria Larsson

I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även föredragande utredare Johan Hieronymus och utredare Kaiwan Adl Zarabi deltagit.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- En lektionsobservation
- En gruppintervju med elever
- En gruppintervju med lärare
- En intervju med rektor.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från besöket för faktakontroll.

Kvalitetsgranskningen omfattar 30 gymnasieskolor hos både offentliga såväl som enskilda huvudmän. Urvalet omfattar en variation av skolor med avseende på geografisk spridning och storlek. Granskningen har genomförts av undervisningen i år 1 och 2 vid både yrkesförberedande och högskoleförberedande program i ämnena engelska, historia, naturkunskap (alternativt biologi, fysik, kemi), religionskunskap, samhällskunskap och svenska/svenska som andraspråk. Vid sidan av beslut till de granskade skolenheterna kommer även en övergripande rapport publiceras till våren 2024.

Bedömningsområden

Som underlag för bedömningarna har Skolinspektionens utredare använt sig av framtagna kvalitetskriterier, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet.

Inom respektive område granskas följande:

Bedömningsområde 1: Samarbete för att utveckla undervisningen om källkritik

I området granskas hur lärarna utvecklar undervisningen och håller sig uppdaterade i förhållande till en föränderlig samhälls- och teknikutveckling samt till elevernas vardag. Inom detta område är även samarbetet mellan lärare och med skolbibliotekens personal en viktig del för att utveckla skolans arbete och bidra till elevernas källkritiska förhållningssätt samt ge dem möjlighet att tillägna sig konkreta metoder för till exempel informationssökning. Lärarna behöver kunskap för att kunna undervisa eleverna om var och hur de hittar tillförlitliga källor samt balanserad information genom det som kallas sökkritik och källtillit. Lärarna behöver hålla sig uppdaterade så att undervisningen även kan innehålla moment om hur teknik och algoritmer påverkar källor och handlingar samt om hur den digitala tekniken utvecklas. I detta är en viktig del även de plattformar och forum

som eleverna får information från, vilket gör att lärarna behöver hålla sig uppdaterade även kring hur dessa sorterar och visar information.

Bedömningsområde 3: Källkritiken är ständigt närvarande i undervisningen och involverar olika källor och uttryckssätt

Området handlar om huruvida lärarna återkommande genomför undervisning om källkritiskt förhållningssätt i undervisningen. Forskningen visar att kombinationen av kunskapen inom ett ämne och dess vetenskapliga grund och förhållningssätt tillsammans med konkreta metoder för källkritiskt granskning och värderande är särskilt viktigt. Det är därför viktigt att lärarna kontinuerligt integrerar undervisningsmoment om kritiskt tänkande och ett källkritiskt förhållningssätt i respektive ämne.

Det är viktigt att undervisningen innehåller både teoretiska genomgångar och praktiska övningar av källkritiskt förhållningssätt och metod, och att dessa är ständigt levande/närvarande i undervisningen. Läraren behöver presentera olika källkritiska metoder som är relevanta utifrån ämnets vetenskapliga grund samt ge eleverna en möjlighet att reflektera över hur olika digitala källor och informationsflöden kan värderas utifrån olika vetenskapliga traditioner och metoder. Det är således av vikt att undervisningen involverar såväl text som bild, rörlig bild och ljud, samt de plattformar som eleverna använder sig av.

Bedömningsområde 3: Eleverna får stöttning i användningen av källkritiskt förhållningssätt

I området granskas hur lärarna ger eleverna möjlighet att omsätta, utveckla och befästa sina källkritiska förmågor och förhållningssätt. För att utveckla elevernas källkritiska förhållningssätt är det viktigt att lärarna tar ansvar för och leder eleverna genom att medvetet skapa uppgifter med ett väl valt innehåll och med genomtänkta frågor som eleverna ska undersöka. Lärarens ledning och stöttning bör även innebära att eleverna får stöd och konstruktiv, åldersanpassad feedback för att utveckla ett källkritiskt förhållningssätt i förhållande till både digitala och tryckta källor. En annan viktig aspekt är att eleverna ges stödstrukturer, till exempel tydliga instruktioner för hur de ska arbeta eller modeller för hur saker ska presenteras, men de kan också utgöras av vägledning från läraren i konkreta situationer, exempelvis stöd i form av ändamålsenliga och genomtänkta frågor. Allteftersom kunskapen och förmågorna utvecklas över tid finns det möjlighet att minska stödstrukturernas omfattning samtidigt som uppgifterna bör stötta en progression och ge eleverna möjlighet att lära sig använda olika typer av källor samt lär sig deras styrkor och brister.

Det är viktigt att läraren utmanar eleverna att tänka utanför ramarna och ifrågasätta deras antaganden om den information de tar del av och som de undersöker samt producerar inom undervisningen. Uppgifterna bör även omfatta

källkritiska tillvägagångssätt i olika typer av digitala verktyg, olika typer av källor och former av uttryck och ge eleverna möjlighet att arbeta mer fritt med undersökande uppgifter.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

[Undervisningen i källkritiskt förhållningssätt – fokus gymnasieskolan \(skolinspektionen.se\)](https://www.skolinspektionen.se/undervisningen-i-kallkritiskt-forhallningssatt-fokus-gymnasieskolan)

Bilaga 2: Författningsstöd

Gymnasieskolans syfte är enligt **skollagen** (2010:800) bland annat att ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet. Utbildningen ska utformas så att den främjar social gemenskap och utvecklar elevernas förmåga att självständigt och tillsammans med andra tillägna sig, fördjupa och tillämpa kunskaper (15 kap. 2 § skollagen). Enligt **läroplanen** ska eleverna kunna orientera sig och agera i en komplex verklighet med stort informationsflöde, ökad digitalisering och snabb förändringstakt. Deras förmåga att finna, tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktig. Eleverna ska träna sig att tänka kritiskt, att granska information och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ. På så vis närmar sig eleverna ett vetenskapligt sätt att tänka och arbeta. [...] Genom studierna ska eleverna stärka grunden för det livslånga lärandet. Förändringar i arbetslivet, digitaliseringen och den tekniska utvecklingen, internationaliseringen samt miljöfrågornas komplexitet ställer nya krav på människors kunskaper och sätt att arbeta. [...] I ett allt mer digitaliserat samhälle ska skolan också bidra till att utveckla elevernas digitala kompetens. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse av hur digitaliseringen påverkar individen och samhällets utveckling. Alla elever ska ges möjlighet att utveckla sin förmåga att använda digital teknik. De ska också ges möjlighet att utveckla ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik, för att kunna se möjligheter och förstå risker samt för att kunna värdera information (Förordning om läroplan för gymnasieskolan [SKOLFS 2011:144], Lgy 11, 1 Skolans värdegrund och uppgifter, Gymnasieskolans uppdrag).

I **läroplanen** anges vidare att det är skolans ansvar att varje elev som har slutfört ett nationellt program kan använda sina kunskaper som redskap för att bland annat kritiskt granska normer, påståenden och förhållanden, kan använda såväl digitala som andra verktyg och medier för bland annat kunskapssökande, informationsbearbetning, problemlösning och lärande, kan använda bibliotek och deras resurser samt har förutsättningar för att delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetsliv och förmåga att kritiskt granska och bedöma det de ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor (Lgy 11, 2.1 Kunskaper, Mål). Enligt läroplanen ska läraren i undervisningen utnyttja de kunskaper och erfarenheter av arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång samt organisera och genomföra arbetet så att eleven bland annat får möjlighet att använda digitala verktyg på ett sätt som främjar kunskapsutveckling (Lgy 11, 2.1 Kunskaper, Riktlinjer). Alla som arbetar i skolan ska, i skolans arbete med normer och värden, uppmärksamma de möjligheter och risker som den ökande digitaliseringen medför (Lgy 11, 2.2 Normer och värden, Riktlinjer).

Av **skollagen** följer att det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor (2 kap. 9 skollagen). Enligt **läroplanen** har rektorn ett särskilt ansvar för att utbildningen utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, ges handledning och får tillgång till och förutsättningar att använda läromedel av god kvalitet samt andra lärvärktyg för en tidsenlig utbildning, däribland skolbibliotek och digitala verktyg. Rektor ansvarar vidare för att lärare och annan personal får möjlighet till den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjlighet att dela med sig av sin kunskap samt att lära av varandra för att utveckla utbildningen. Rektor har därtill ansvar för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen och för att stärka elevernas språkliga och digitala kompetens (Lgy 11, 2.6 Rektorns ansvar).

I **ämnesplaner** för engelska, historia, religionskunskap, samhällskunskap, svenska, svenska som andraspråk, naturkunskap, biologi, fysik och kemi anges bland annat följande avseende respektive ämnes syfte. Undervisningen i engelska ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse av hur man söker, värderar, väljer och tillägnar sig innehåll från olika källor. I historia ska eleverna ges möjlighet att söka, granska, tolka och värdera olika typer av källor och att använda digitala verktyg för att söka information från olika medier. I religionskunskap ska ge eleverna ges möjlighet att analysera texter och begrepp, kritiskt granska källor i digital och annan form, diskutera och argumentera. I svenska och svenska som andraspråk ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man söker, sammanställer och kritiskt granskar information från olika källor och ge eleverna förutsättningar att utveckla sin förmåga att orientera sig, läsa, söva och kommunicera i en vidgad digital textvärld med interaktiva och föränderliga texter. I naturkunskap ska undervisningen syfta till att eleverna bland annat utvecklar förmåga att kritiskt värdera och ta ställning i frågor som har ett naturvetenskapligt innehåll. I biologi, fysik och kemi ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar förmåga att kritiskt värdera och skilja mellan påståenden som bygger på vetenskaplig respektive icke-vetenskaplig grund. I ämnesplan för samhällskunskap anges att ett komplext samhälle med stort informationsflöde och snabb förändringstakt kräver ett kritiskt förhållningssätt och eleverna ska därför ges möjlighet att utveckla ett sådant. Det omfattar förmåga att söka, strukturera och värdera information från olika källor och medier samt förmåga att dra slutsatser utifrån informationen. Eleverna ska ges förutsättningar att utveckla förmåga att söka, kritiskt granska och tolka information från olika källor samt värdera källornas relevans och trovärdighet.

Bilaga 3: Mall för huvudmannens redovisning

Detta formulär kan användas som stöd för er när ni redovisar hur ni har arbetat med de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat i samband med den regelbundna kvalitetsgranskningen.

Redovisningen av vidtagna åtgärder ska fastställas av huvudmannen.

Utvecklingsområde 1: Rektorn och lärarna behöver inleda ett samarbete för att skapa en gemensam och övergripande strategi för hur undervisningen i källkritiskt ska bedrivas och hållas uppdaterad.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?
Utvecklingsområde 2: Lärarna behöver utveckla den praktiska undervisningen i sökning och granskning av information inhämtad från olika sorters källor.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?
Utvecklingsområde 3: Lärarna behöver utveckla sin stöttning och återkoppling i fråga om elevernas källkritiska val och förhållningssätt.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?